

IZAZOVI TRŽIŠTA OSIGURANJA AUTOODGOVORNOSTI U REPUBLICI SRPSKOJ

CHALLENGES OF THE AUTOMOBILE LIABILITY INSURANCE MARKET IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Ranka Drobnjak*

Rajko Macura**

SAŽETAK

Autori se u ovom radu bave istraživanjem obaveznog osiguranja od autoodgovornosti. Iako je Agencija za osiguranje u Republici Srpskoj propisala tarife osiguranja, prema kojima su cijene polise, odnosno osiguranja u svim osiguravajućim kućama iste, u praksi imamo nepoštivanje odluka i dogovora, odnosno razlike u cijenama. Navedeno ima za posljedicu probleme likvidnosti društava za osiguranje. Cilj rada je iznalaženje rješenja kojima bi se prevazišao problem nepoštivanja odluka Agencija za osiguranje u Republici Srpskoj, odnosno dogovora osiguravajućih društava, kao i nelojalne konkurencije u oblasti autoosiguranja.

Autori smatraju da bi se uvođenjem liberalizacije tržišta autoodgovornosti ovaj problem znatno ublažio. Kako bi se izbjegle negativne implikacije ovog rješenja, posebno je uvesti fazne procese za prelazak na ovaj model, što bi dovelo do uređenja tržišta osiguranja. Cijene bi se formirale u zavisnosti od rizika i društava. Time bi se obezbijedila korektna i fer konkurentna ponuda, a klijenti bi procjenjivali koja ponuda im najviše odgovara. Pri tome je posebno uskladiti, dva dosta suprotstavljena cilja; sa jedne strane uskladiti platežnu moć klijenata, a sa druge strane, obezbijediti sigurnost, kako klijenata, tako i osiguravajućeg društva.

Ključne riječi: Osiguravajuća društva, autoodgovornost, liberalizaciju tržišta osiguranja

ABSTRACT

In this paper, the authors deal with the research of compulsory automobile liability insurance. Although the Insurance Agency in the Republic of Srpska has prescribed insurance tariffs, according to which the prices of policies, i.e. insurance in all insurance companies are the same, in practice we have non-compliance with decisions and agreements, i.e. differences in prices. This results in liquidity problems for insurance companies. The aim of this paper is to find solutions that would overcome the problem of non-compliance with

* Student, Banja Luka College – Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina,
drobnjakranka@gmail.com

** PhD, Mentor, Banja Luka College – Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina,
macurarajko@gmail.com

the decisions of the Insurance Agencies in the Republic of Srpska, i.e. the agreements of insurance companies, as well as unfair competition in the field of automobile insurance.

The authors believe that the introduction of liberalization of the automobile liability market would significantly alleviate this problem. In order to avoid the negative implications of this solution, it is necessary to introduce phased processes for the transition to this model, which would lead to the regulation of the insurance market. Prices would be formed depending on the risks and the companies. This would ensure a correct and fair competitive offer, and clients would assess which offer suits them best. In doing so, it is necessary to harmonize, two very opposite goals; on the one hand to harmonize the purchasing power of clients, and on the other hand, to ensure the safety of both clients and the insurance company.

Keywords: Insurance companies, automobile liability, insurance market liberalization.

UVOD

Na tržištu osiguranja od autoodgovornosti, posluje dvadesetak osiguravajućih kuća. Činjenica je da ne možemo dobiti isti iznos koji je propisan Cjenovnikom za osiguranje vlasnika ili korisnika motornih vozila od autoodgovornosti od 22.12.2004. godine kada je donesena odluka koja se nadopunjavala novim odlukama i propisima.

Predmet istraživanja u ovom radu je osiguranje od autoodgovornosti, koje spada u kategoriju je zakonski obaveznog osiguranje. Sva vozila koja učestvuju u saobraćaju moraju imati zaključeno osiguranje od autoodgovornosti. Svi vozači motornih vozila su upoznati sa ovom vrstom osiguranja jer barem jednom godišnje su u obavezi da ugovore polisu prilikom registracije vozila. Cilj ovog osiguranja je zaštita u slučaju štete pričinjene trećem licu, tako što će troškove koje bi inače platio osiguranik. Zaključuje se prilikom registracije vozila u cilju zaštite od štete koja je vašim vozilom pričinjena trećem licu, nezavisno od toga ko je upravljao vozilom u trenutku nezgode.

Pravo na naknadu štete imaju sve osobe koje se nalaze u vozilu koje je izazvalo saobraćajnu nezgodu, kao i sve osobe koje se nalaze u drugom vozilu koje učestvuje u saobraćajnoj nezgodi.

Različite osiguravajuće kuće osiguranicima nude različite uslove i zato je važno da prije potpisivanja dobro proučiti šta stoji u ponudi i ugovoru za osiguranje motornog vozila. Takođe, potrebno je obratiti pažnju na pogodnosti ili nedostatke u tzv. paketima određenih polisa jer se na prvi pogled mogu učiniti privlačnima, a ustvari ne sadrže sve što se želi pokriti polisom osiguranja. Npr. polisa nezgode, uvijek je potrebno zatražiti ponudu, možda i od više osiguravajućih društava.

1. METODOLOGIJA

Autori su uradili istraživanje tržišta osiguranja u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i susjednim zemljama. Analizirane su smjernice koje je donijela Agencija za osiguranje Republike Srpske; 01-111-124/17. Isto tako, korišćeni su podaci iz Izvještaja Agencije za osiguranje RS-a o stanju sektora osiguranja u Republici Srpskoj za period od 01.01.2019. do 30.06.2019.g, Broj: UO – 19/19. Konsultovan je rad Ševkušića, „Stanje i problemi na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj“.

Kako bi se dobile informacije o zaprijećenim kaznama, korišten je Krivični zakonik Republike Srpske, Sl. glasnik RS, br.64/2017 i 104/2018-odluka US.

Kako bi ste istražila legislativa i praksa u oblasti osiguranja Hrvatske, korišćeni su

izvori <http://www.osiguranje.hr>, okrugli stol, Zagreb, travanj 2007. zatim članak Anđelinović, Mihovila; Pavković, Ane „Uloga osiguranja u razvoju financijskoga i gospodarskoga sustava Republike Hrvatske“. Korišteni su i materijali časopisa „Svijet osiguranja“. Isto tako, pregledana je brošura Motorna vozila i osiguranje 2018, u izdanju Hrvatskog Ureda za osiguranje, kao i Bilten Hrvatskog ured za osiguranje, broj 2, 2010.

Kako bi se stekao uvid u stanje tržišta osiguranja u Srbiji, korišten je Magazin za život sa manje rizika „Generali“ i Magazin „Biznis & Finansije“, Analizirani su i materijali Centra za informisanje, savjete i unaprjeđenje komunikacije između korisnika i pružalaca usluga osiguranja (CEPEOS) iz Beograda.

Autori su sproveli i field istraživanje na temu poznavanja osnovnih pojmova iz osiguranja, po metodi slučajnog uzorka.

2. PREGLED LITERATURE

Već par godina unazad Agencija za osiguranje pokušava da na sve načine uredi tržište osiguranja u Republici Srpskoj donoseći pravilnike o postupanju i smjernice kojih bi se osiguravajuća društva morala pridržavati. Jedna u nizu je donešena i 24.10.2017. godine gdje su propisane smjernice o načinu poslovanja.

Uočena je nedozvoljena praksu prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila, upozorava da se takva praksa treba obustaviti, te ukazuje društvima za osiguranje o posljedicama nastavka ovakve prakse.

- 1) obuhvatali su vraćanje dijela uplaćene premije osiguranja na račune osiguranika ili gotovini, plaćanje usluga tehničkih pregleda za vozila osiguranika, i drugih. Neki od dosada uočenih oblika povrat novca ili posrednih pogodnosti osiguranicima pogodnosti.
- 2) Oгледа se u davanju različitih neposrednih i posrednih pogodnosti osiguranicima prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila, kao i u pogrešnoj primjeni odredbi o bonusu i malusu, odnosno određivanja ispravnog premijskog razreda. Neki od dosada uočenih oblika povrat novca ili posrednih pogodnosti osiguranicima obuhvatali su vraćanje dijela uplaćene premije osiguranja na račune osiguranika ili gotovini, plaćanje usluga tehničkih pregleda za vozila osiguranika, izdavanje bonova za gorivo osiguranicima, plaćanje usluga reklama na vozilima.
- 3) Agencija je i u prethodnom periodu sankcionisala i zabranjivala ovakve vidove umanjenja osnovne premije, a koja se ogledala u davanju različitih neposrednih i posrednih pogodnosti osiguranicima prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila, kao i u pogrešnoj primjeni odredbi o bonusu i malusu, odnosno određivanja ispravnog premijskog razreda. Za nepostupanje po nalogu Agencije za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti zapriječene su kazne.

Za sva nepostupanja po smjernicama Agencija traži da se obavijesti pisanim putem. Međutim mora se priznati da još uvijek imamo osiguranike koji nisu ovladali načinom komunikacije sa jednom ovakvom ustanovom putem email-a. Naime bilo bi potrebno oformiti kancelariju pri Agenciji za osiguranje za prijem pritužbi na rad osiguravajućih društava ili njenog uposlenika opcijom „face to face“.

Autori rada smatraju da bi liberalizacija tržišta mogla da se primjeni u Republici Srpskoj na način gdje bi se kroz iskustva okolnih zemalja i ovih problema koji se godinama gomilaju, a koje je uočila Agencija za osiguranje dovelo do uređenja tržišta osiguranja,

prevashodno tržišta koje je najneuređenije a to je obavezno osiguranje od autoodgovornosti. Samim istraživanjem uvidjeti pozitivne i negativne strane krajnjeg cilja, liberalizacije i faznih procesa koji bi doveli do istog. Koje korake poduzimati da bi se prevazišle „dječje bolesti“ u koracima ka liberalizaciji.

Treba napomenuti da je Vlada Republike Srpske je još 2013. godine razmatrala informaciju o pokazateljima osposobljenosti društava za osiguranje za proces liberalizacije u obaveznom osiguranju od autoodgovornosti u Republici Srpskoj i donijela je zaključak o predloženoj djelimičnoj liberalizaciji u obaveznom osiguranju od autoodgovornosti kao prihvatljivom modelu.

Agencija je tada podnijela prijavu za dobijanje tehničke pomoći za proces liberalizacije u obaveznom osiguranju, kod „FIRST initiative“. „FIRST initiative“ je osnovan od strane Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda. Cilj projekta je bilo pružanje tehničke pomoći pri izradi modela liberalizacije kako u RS tako i u BiH. Takođe predmet istraživanja je i problem koji konstantno prati osiguranje autoodgovornosti, upozoravanja na obustavljanje popusta, što dovodi do pitanja: „Koji su to popusti?“

Pri tom Agencija u gore navedenim smjernicama ukazuje na to da popusti „ne postoje“. Ukida se nešto što ne postoji, logičan zaključak da ovdje nisu posloženi svi elementi, i da se osiguranici dovode u zabludu. Zaključujemo da je evidentno postojanje neke sive zone u kojoj se nepoštuju odluke i pravilnici Agencije za osiguranje Republike Srpske. Početkom aprila 2020. godine zbog nastale situacije na globalnom nivou, Agencija vidi priliku za jedan u nizu pokušaja da se zaustave nelegalni popusti pooštravajući kaznene mjere i dovodeći odgovorna lica Društava do toga da budu svojim potpisom garant dogovora i poštovanja odluke.

Nepoštovanjem odluka i dogovora osiguravajuća društva koja se bave isključivo tom djelatnošću dolaze u veliki problem likvidnosti društva, jer svrha postojanja je obaveza namirenja štetnog događaja koji je obavezujući izdavanjem polise osiguranja.

Još jedna negativna konotacija je da osiguravajuće društvo stvara lošu sliku o sebi, negativan marketing što će dovesti do toga da gubi osiguranike. Što stvara začarani krug i dovodi u pitanje opstanak osiguravajućih kuća.

Poenta je da osiguranik bude zadovoljan, informisan, da društva rade po zakonu i bez postojanja sive zone koja usisava sredstva osiguranja i osiguranika.

3. ZAKONODAVNI OKVIR

Krivični zakonik Republike Srpske sadrži pojedine segmente koji imaju bliskog dodira sa osiguranjem autoodgovornosti, oni su navedeni u članovima:

3.1 Pranje novca

Član 263

(1) Ko novac ili drugu imovinu za koje zna da su pribavljeni izvršenjem krivičnog djela propisanog zakonima Republike Srpske primi, zamijeni, drži, raspolaže njima, koristi u privrednom ili drugom poslovanju, vrši konverziju ili njihov prijenos ili na drugi način prikrije ili pokuša prikriti njihovu prirodu, izvor, lokaciju, raspolaganje, kretanje, vlasništvo ili drugo pravo, kazniće se kaznom zatvora od jedne do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je izvršilac djela iz stava 1. ovog člana istovremeno i izvršilac ili saučesnik u krivičnom djelu kojim je pribavljen novac ili imovina iz stava 1. ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(4) Ako su djela iz st. 1, 2. i 3. ovog člana izvršena od strane više lica koja su se udružila za vršenje pranja novca ili je pranje novca izvršeno u svrhu finansiranja terorizma, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina i novčanom kaznom.

(5) Ako je pri izvršenju krivičnog djela iz st. 1. i 2. ovog člana izvršilac postupao nehatno u odnosu na okolnost da su novac ili imovinska korist pribavljeni krivičnim djelom, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(6) Novac, imovinska korist, prihod, profit ili druga korist nastala iz imovinske koristi ostvarene krivičnim djelom iz st. 1. do 4. ovog člana, oduzeće se.

3.1 Utaja poreza i doprinosa

Član 264

(1) Ko u namjeri da on ili neko drugo lice potpuno ili djelimično izbjegne plaćanje poreza propisanih aktima kojima se uređuje oblast poreza Republike Srpske, ili doprinosa zdravstvenog ili penzijskog osiguranja, daje netačne ili nepotpune podatke o dohotku, predmetima ili drugim činjenicama koje su od uticaja na utvrđivanje iznosa poreske obaveze ili doprinosa zdravstvenog ili penzijskog osiguranja ili ko u slučaju obavezne prijave ne prijavi prihod, predmet ili druge činjenice koje su od uticaja na utvrđivanje poreske obaveze ili doprinosa zdravstvenog ili penzijskog osiguranja, pa zbog toga dođe do smanjenja ili neutvrđivanja poreske obaveze ili doprinosa zdravstvenog ili penzijskog osiguranja u iznosu koji prelazi 10.000 KM, kazniće se kaznom zatvora od jedne do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Kaznom iz stava 1. ovoga člana kazniće se i ko poresku olakšicu u iznosu većem od 10.000 KM koristi suprotno uslovima pod kojima je poreske olakšice dobio.

(3) Ko izvrši krivično djelo iz st. 1. i 2. ovog člana, a iznos obaveze čije se plaćanje izbjegava prelazi 50.000 KM, kazniće se kaznom zatvora od dvije do deset godina i novčanom kaznom, a ako taj iznos prelazi 200.000 KM, kazniće se kaznom zatvora najmanje tri godine i novčanom kaznom.

3.2 Osiguranička prevara

Član 273

(1) Ko u namjeri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana od navedenih rizika, pa zatim prijavi štetu, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko u namjeri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu za slučaj tjelesnog oštećenja, tjelesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja.

(3) Ako je djelima iz st. 1. i 2. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, a ako taj iznos prelazi 50.000 KM, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(4) Pokušaj djela iz st. 1. i 2. ovog člana je kažnjiv (Sl. glasnik RS, br.64/2017 i 104/2018).

Problem dokazivanja krivičnog djela, član 263, kako dokazati da je zastupnik „dao popust“ i ko je uopšte dobio dogovoreni iznos i da li je neko zadržao taj novac, da li ima

prikrivenu konverziju, itd. Da li se onda ovaj član koristi u ovakvim slučajevima i da li se može primijeniti?

Član 264

Krivičnog zakonika RS, govori o utaji poreza, odnosno izbjegavanju plaćanja poreza. Imali smo za primjer da pojedine osiguravajuće kuće nisu plaćale svoje obaveze po osnovu poreza na zakup. Ako uzmemo u obzir recimo da su to jedni od vidova isplata popusta, zakup na okvirima tablica, država je u ovom slučaju oštećena i potrebno je da se primjeni zakon Ministarstva finansija, u godišnjem poreskom kalendaru Poreske Uprave RS, jasno je navedeno da mjesečna prijava za porez po odbitku Obrazac 1002 za poreze mora da se podnese do 10 u mjesecu za sve isplate izvršene u prethodnom mjesecu. Sve transakcije ovakve vrste isplata se rade preko računa banaka, lako je uvidjeti isplate za koje nije podnešena poreska prijava, podnošenjem obrasca se evidentira obaveza za porez na kapital. Zašto se onda dešava da se ne kazne prekršioc, jer plaćanje obaveze za porez na kapital je u momentu isplate novčanih sredstava?

Član 273

Se odnosi na osiguravačke prevare, koje su vezane za odštetne zahtjeve, da li bi zbog vidova prevare u osiguranjima nevezano samo za ovaj dio po štetnim događajima možda bilo potrebno dodati zakonske propise koji bi imali dodira sa nelegalnimdavanjima popusta, ili ostalim oblicima kršenja zakona vezano za osiguranje od autoodgovornosti.

Agencija za osiguranje Republike srpske osnovana je zakonom odruštva za osiguranje 2006. godine, kao samostalna i neprofitna institucija Republike Srpske sa svojstvom pravnog lica i sjedištem u Banjoj Luci, koja za svoj rad odgovara Narodnoj Skupštini Republike Srpske. Ona ima regulatornu i nadzornu funkciju u cilju zaštite lica koja imaju pravo na osiguravajuće pokriće i naknadu iz osiguranja kao i dobrobit industrije osiguranja.

Na osnovu tačke 2. Amandmana XL na Ustav Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 28/94), donešen je ukaz o proglašenju zakona o društvima za osiguranje koji je Narodna skupština Republike Srpske usvojila na Dvadeset četvrtoj sjednici, održanoj 26. januara 2005. godine, a Vijeće naroda 15. februara 2005. godine potvrdilo da usvojenim zakonom o društvima za osiguranje nije ugrožen vitalni nacionalni interes konstitutivnih naroda u Republici Srpskoj. Agencija za osiguranje Republike Srpske je donosila pravilnike, odluke i tarife kojih osiguravajuća društva moraju da se pridržavaju. Donošenjem smjernica za procjenu rizika i provođenje zakona o sprečavanju pranja novca u oblasti osiguranja ukazali su na potrebu procjene rizika, informacija, podataka. Takođe identifikaciju i praćenje klijenata te provođenje mjera sprečavanja i otkrivanja pranja novca. Agencija vrši nadzor nad sprovođenjem propisa i smjernica. Obzirom na temu koja je direktno vezana za osiguranje od autoodgovornosti polazna točka u poštovanju propisa su smjernice o zajedničkoj tarifi premija i cjenovniku za osiguranje od odgovornosti za motorna vozila u Republici Srpskoj od 02. novembra 2015. godine. Koju je usvojio Upravni odbor Agencije za osiguranje Republike Srpske. Ovom odlukom propisuje se obavezna zajednička tarifa premija i cjenovnik za osiguranje za čije nepoštivanje su usvojene kaznene mjere. U velikom broju evropskih zemlja tržišta autoosiguranja su liberalizovana, tako da društva za osiguranje slobodno određuju premiju osiguranja, visinu iznosa polise kao prije liberalizacije određuje snaga motora vozila, starost osiguranika i vozila, s tim da same kuće određuju visine dadžbina. Krivični zakonici, pravilnici Agencije su i propisani da bi uveli red na tržištu osiguranja, međutim usklađenost zakona i institucija bi vjerovatno trebala da bude u većoj sprezi jer je evidentno kršenje propisa. Na osnovu iskustava iz kontrola Agencije za

osiguranje uočeni su načini kojim se čine prekršaji tako da bi u skladu sa tim mogle da se pooštre kazne za

prekršaje. Ili zaživi ono čemu se teži, liberalizaciji tržišta kojom će se premija određivati u skladu sa rizikom.

4. DISKUSIJA

Osnovni problem u provođenju osnovne vrste osiguranja, zakonom propisanog obaveznog osiguranja i sklapanja polisa autoodgovornosti u Republici Srpskoj je nepoštivanje utvrđene premije, odnosno nepoštivanje zajedničkog tarifnog sistema. Glavni oblik kršenja se ogleda u nelojalnoj konkurenciji, koja se očituje posrednim i neposrednim davanjem nedozvoljenih popusta, različitim vidovima davanja istih koje se različito knjigovodstveno evidentiraju. Načini koji se uglavnom i najčešće koriste kao vid popusta se odvijaju kroz gratis obavljanja tehničkih pregleda osiguranicima, davanju bonova za gorivo, gotovinskim isplatama putem blagajni, davanjem gratis polisa, isplata putem raznih vidova ugovora direktno osiguraniku, zastupniku ili trećem licu i slično. Ovakve nezakonite radnje pri tom što su nezakonite dovode i do porasta troškova osiguranja, te dovode do slabljenja finansijskog položaja osiguravajućih društava i nemogućnosti naknade šteta osiguraniku u slučaju nastanka štetnog događaja. Ovaj problem se provlači već godinama i uz sve mjere koje je Agencija za osiguranje poduzimala, kažnjavala prekršioce stanje se nije promjenilo. Periodično su se dešavali neznatni prekidi davanja nelegalnih popusta koji su bili kršeni postepeno dok se ne dostigne vrhunac, nezvanično su se popusti kretali i do 55% na polisu osiguranja. Primjenu kaznenih mjera za nepoštovanje premijskog sistema otežava i neujednačena sudska praksa. Iako se radi o velikim sumama i većem broju polisa, teško je pred sudom dokazati da određeni trošak predstavlja indirektni vid popusta, i kao takav da bude dokaziv materijalnim dokazima.

Tržište osiguranja u Republici Srpskoj kao entitetu u sklopu države Bosne i Hercegovine nedovoljno razvijeno i neorganizovano. Ovo važi i za tržište osiguranja na prostoru cijele Bosne i Hercegovine. U poređenju sa odabranim evropskim zemljama Bosna i Hercegovina se nalazi na samom začelju po iznosu premija kao i procentu premija u BDP-u. Problemi koji se pojavljuju na tržištu osiguranja su brojni a najizraženiji su moralni hazard i transakcioni troškovi. Problem su i damping cijene koje primjenjuju neka osiguravajuća društva kako bi povećali broj komitenata čime stvaraju nelojalnu konkurenciju.

Kako bi se stanje popravilo a problemi umanjili neophodno je da država ali i osiguravajuća društva preduzmu neke od mjera;

- održavanje seminara i radionica u cilju povećanja svijesti o značaju osiguranja,
- smanjenje stepena korupcije koja je kamen spoticanja za razvoj osiguranja,
- veće angažovanje Agencije za osiguranje Republike Srpske koja treba da bude važan faktor u razvoju osiguranja,
- zakonski propisi kojima je regulisana oblast osiguranja u Republici Srpskoj postoje tako da je samo važan nadzor i veća aktivnost inspekcijских organa da se oni u praksi i poštuju,
- osiguravajuća društva moraju više da koriste internet kao kanal distribucije proizvoda osiguranja što je jedan od načina smanjenja transakcionih troškova,
- pridržavanje Zakona o društvima za osiguranje u RS kao i odluke o zajedničkoj tarifi premija od strane svih osiguravajućih društava u Republici Srpskoj (Ševkušić, Lj. (2018).

- Osiguravajuća društva, odnosno zastupnici u osiguranju nedovoljno vremena posvećuju klijentima u smislu pružanja informacija. Što dovodi do pitanja da li se ciljano osiguranici dovode u zabludu i prezentuje se što manje informacija.

U anketi autora, na upit da li su upoznati sa pojmovima:

- *bonus - malus*
- *prekid osiguranja -korekcija – zahtjev za povrat neiskorištenog dijela polise*
- *šta čini polisu osiguranja autoodgovornosti*
- *šta se uplaćuje uz polisu odgovornosti*
- *šta je stiker*
- *nezgoda na polisi osiguranja*
- *suma osiguranja*
- *svrha uplate zelenog kartona, da li je obavezno*
- *granično osiguranje*

Oko 88% osiguranika nije znalo odgovore. Postavlja se pitanje, zašto su nam osiguranici bazirani samo na što povoljniji iznos, odnosno nižu cijenu osiguranja?

Pored navedenih problema nezakonitosti, neinformisanosti, kršenja i nepoštivanja pravilnika Agencije za osiguranje najveći problem je taj što se u lancu osiguranja „gubi“ trag novcu na štetu svih, osiguranika, osiguravajućeg društva i države. Gdje završava novac koji osiguravajuće društvo zaista daje za popuste i zašto je uopšte prisiljeno davati ih je jedan od gorućih problema.

Od 2013 godine se u Republici Srpskoj radi na postepenom razmatranju uvođenja liberalizacije na tržištu osiguranja od autoodgovornosti u RS. Na osnovu iskustava zemalja koje su u skorije vrijeme liberalizovale tržište osiguranja od autoodgovornosti bitna promjena koju ono donosi je to što će se visina premije utvrđivati na osnovu više faktora rizika. Recimo da će na to uticati mjesto boravka, prebivalište osiguranika, isti osiguranici u dva različita grada će imati različit iznos polise. Većina osiguranika će pripasti manje rizičnim grupama na osnovu ranije načinjenih štetnih događaja, što bi značilo da bi to donosilo kvalitetniju premiju.

Osnovni činilac bi bio osvrt na kvalitetnu premiju. Osiguravajuća društva bi diktirala tarifu u skladu sa istim, samim tim bi se izbjegli nelegalni popusti. Zakon o obaveznim osiguranjima u prometu, koji je stupio na snagu 2015. godine, predviđa da u 2020. godini u RS počne fazna liberalizacija u području autoodgovornosti u 2020. godini.

Zabrinjavajuće je da se većina osiguravajućih društava se izjasnila da nisu spremni na ovaj korak jer bi to dovelo do kraha pojedinih društava.

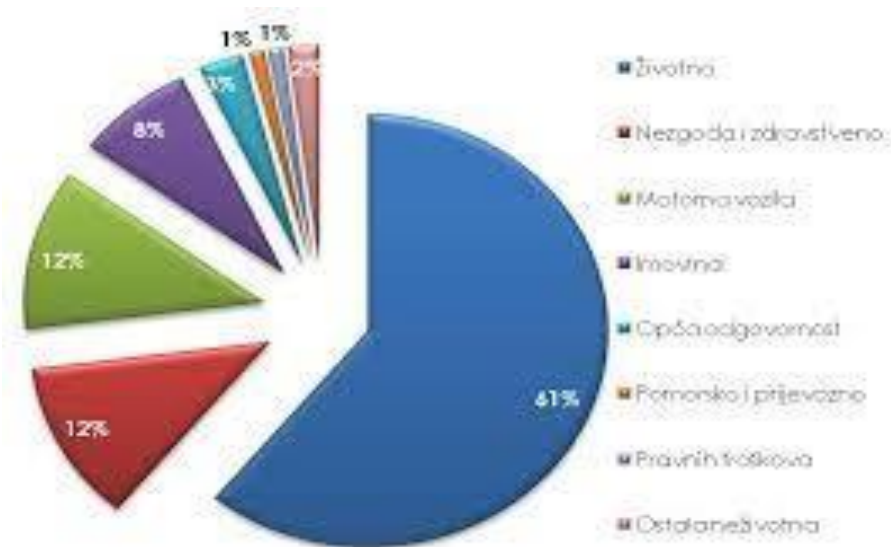
Pokrenuti postupak liberalizacije je nemoguće ukoliko se u isto vrijeme proces ne pokrene na teritoriji cijele BiH, tržište osiguranja u BiH. Samo zajedničkim djelovanjem moglo da se krene u izradu zakonske regulative. Liberalizacija bi u morala ići u smjeru da bi prve faze bile pod kontrolom zajedničkih regulatora AZORS-a i NADOS-a. Kao i usaglašavanje sa zakonodavstvom i pravnim uredbama Evropske unije.

Liberalizacija tržišta autoodgovornosti ne treba da bude zasnovana na tome da bude paravan i način na koji će se legalizovati razni bonusi, neutemeljeni popusti i ostali vidovi davanja određenih subvencija osiguranicima kako bi ih privoljeli koje osiguravajuće društvo će odabrati. Treba pronaći način kako se ne bi desilo da se u toj težnji za što većom premijom ne desi da se zanemare štetnici i da se zanemari zaštita bonusa, da se osiguranicima zanemari otkup štete. Na temelju iskustava zemalja u okruženju ono što je pozitivno donijela liberalizacija jesu dodaci uz obavezno osiguranje a to je asistencija na putu, pravna pomoć osiguranicima, pomoć na cesti. Međutim treba se osvrnuti i na negativne posljedice sa čim su se susreli u Hrvatskoj.

Ako pođemo od studije Tržište obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti, koju je izradilo Hrvatsko actuarsko društvo u studenom 2013.g. (Ćurković, M.,2015.), i čiji je cilj bio očigledno upozoriti na moguće negativne posljedice nadolazeće neozbiljne liberalizacije AO,kombinirana kvota (kvota šteta neto + kvota troškova neto) AO u 2012. bila je 83,70 %, što je ocijenjeno kao pozitivna granica djelatnosti za pokriće obveza osiguratelja. Prema načinjenim stres testovima, uz sniženje premije za 10-15 %, a uz zadržavanje troškova, dovelo bi kombiniranu kvotu na 100 %. S obzirom da je premija pala za 23 %, zaključak je da su osiguratelji u AO zabilježili velike gubitke? Vidjet ćemo hoće li ih i iskazati u svojim bilancama ili ćemo zaključiti da je stres test HAD-a značio lažno upozorenje i netočnu prognozu. Ako je pak upozorenje bilo točno – pitanje je samo tko će prvi krenuti gore, a to znači i shvatiti da bit liberaliziranog tržišta nije samo najniža premija. U svijetlu rezultata ankete HAK-a, kod 91,8 % vozača cijena osiguranja je taj činitelj koji odlučuje kod koga se osigurati. A kao razlog promjene osiguratelja u obnovi registracije niža cijena kod novog osiguratelja je kod 45, i vozača odlučujući faktor. E, sad, tko će imati hrabrosti reći tržištu (vozačima osiguranicima): najskuplji smo, jer smo najbolji? Da otvorimo kladionicu?

Clj istraživanja je da se iskoriste iskustva zemalja koja su već uvela liberalizaciju, i primijeneu Republici Srpskoj, na način kako bi se izbjegao protok nelegalnih novčanih sredstava, društva bi bila likvidna, bez ugrožavanja mogućnosti isplate šteta osiguranicima. Prva karika u lancu, osiguranik, mora biti informisan kako ne bi bio oštećen, premija mora biti kvalitetna, liberalizacija ne smije dovesti do smanjenja zaposlenih, niti zatvaranje osiguravajućih društava.Osiguravajuća društva su najviše okrenuta ka autoodgovornosti a treba da se okrenu i ka drugim vrstama osiguranja, npr. kod nas su vrlo malo zastupljena imovinska osiguranja, kao idobrovoljna zdravstvena osiguranja.Analizom tržišta evidentno je da je autoodgovornost kao obavezno osiguranje najviše zastupljeno na tržištu osiguranja.

Grafikon 1. Struktura premije po vrstama osiguranja u zemljama CEA, 2008

Izvor: Bilten,Hrvatski ured za osiguranje, broj 2, godina 2010.

ZAKLJUČAK

Pretpostavka ovog rada je da se liberizacijom tržišta u sektoru osiguranja mogu prevazići problemi nelojalne konkurencije, nelikvidnosti i neformalnog tržišta.

Rezultati istraživanja pokazuju da je potrebno poduzeti značajnije promjene i mjere za uređenje tržišta osiguranja. Na osnovu iskustava u zemljama EU, ali zbog specifičnosti našeg podneblja potrebno je mijenjati zakonodavstvo. Samim uočavanjem nepravilnosti dobijamo mogućnosti za iskorak prema naprijed. Cilj je dobiti zadovoljnog osiguranika, osiguravajuće društvo koje će biti likvidno, izmirivati štete u što kraćim rokovima. Liberalizacijom tržišta ne treba stvarati dodatno opterećenje na kućni budžet osiguranika.

Do stvarnog napretka u kvalitetu društava za osiguranje i odnosa prema klijentima, kao i odnosa države i javnosti prema osiguranju neće se doći bez značajnijeg ekonomskog napretka u državi, sređivanju stanja na tržištu kroz kvalitetniji nadzor, ujedinjavanje društava, povećanje edukacije u osiguranju i boljoj informisanosti osiguranika.

Način na koji objediniti sve segmente i dovesti do kvaliteta tržišta osiguranja bi možda trebalo raditi na način da bi u početku liberalizacije Agencija za osiguranje trebala biti kao nadzorni i savjetodavni organ a kazne za ne sprovođenje pravilnika i odluka da se prenesu na državne organe. Prije svega osiguravajuća društva treba da uredi svoju politiku poslovanja. Svakom vlasniku osiguravajućeg društva cilj je u tome da uz mali preuzeti rizik ostvari dobit a ne da društva posluju u gubitku. Cilj je zadovoljan osiguranik koji će zaista biti osiguran a ne samo da to podrazumjeva obavezu koju mora izvršiti. Osiguravajuće društvo mora odrediti rizik poslovanja, koliko i na osnovu čega će se odrediti novčani iznos polise. Zadovoljiti ekonomski status osiguranika, obezbjediti isplatu štete u zadatim rokovima a pri tom ostvariti profit. Osiguranje treba imati uposlenike koji trebaju biti edukovani i sposobni za bavljenjem ovakvom djelatnošću. Potrebno je presjeći odliv novca u krivom smjeru jer kod davanja popusta niko ne garantuje da je osiguranik zaista dobio tu olakšicu u vidu novca, goriva ili na neki drugi način. Proces osiguranja treba teći samo u ovom smjeru: Osiguravajuće društvo ↔ osiguranik.

Neophodno je presjeći lanac posrednika kojima je ovo dodatni vid zarade na „crno“, kažnjavati osobe koje se bave neposrednim pribavljanjem premije ukoliko nemaju položen ispit za posrednika u osiguranju.

Manja osiguravajuća društva bi mogla, kako bi opstala ići na soluciju pridruživanja ili neku vrstu udruživanja. Ovakvi procesi su već otpočeli u FBiH, što se odrazilo i na tržište RS-a. Jedan od takvih primjera je Adriatic osiguranje, dio je Koncerna Agram, jednog od najvećih privrednih subjekata u jugoistočnoj Europi s respektabilnim investicijskim potencijalom, koji posluje u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Austriji i Italiji. U sastavu Koncerna Agram su preduzeća iz osiguravajućeg, bankarskog, leasing i zdravstvenog sektora te sinergijskih djelatnosti, kojima je upotpunjena bogata poslovna ponuda. Iz čega je vidljivo da društva koja posluju kao grupacije koje se bave i ostalim „sestrinskim“ djelatnostima pridružuju manja društva. Evidentno je da će društva koja imaju svoje stanice tehničkih pregleda, bankarski sektor omogućiti da osiguranik bude uslužen na jednom mjestu. Neće imati potrebu za gubljenjem dragocjenog vremena.

Na stanici TP će se uz tehnički pregled izdati polisa osiguranja, na šalteru banke će se omogućiti odmah plaćanje dadžbina kao i mogućnost plaćanja u ratama, gdje će osiguranik transparentno imati uvid šta je to osigurao i za koji iznos.

LITERATURA

1. Agencija za osiguranje Republike Srpske;01-111-124/17,Smjernice
2. Anđelinović, Mihovil; Pavković, Ana Uloga osiguranja u razvoju financijskoga i gospodarskoga sustava Republike Hrvatske // Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015. / Zagreb: Hrvatska gospodarska komora, 2015. str. 159-167
3. AZORS, Izvještaj o stanju sektora osiguranja u Republici Srpskoj za period od 01.01.2019. do 30.06.2019.g, Broj: UO – 19/19 Datum: 18.09.2019. godine
4. Bilten, Hrvatski ured za osiguranje, broj 2, godina 2010
5. CEPEOS, Centar za osiguranje, neprofitno udruženje, <https://centarzaosiguranje.com/kontakt/>, 11.1.2021.
6. Ćurković, M. (2015.) Liberalizacija osiguranja od automobilske odgovornosti godinu dana nakon stvarnog početka – rezultati i perspektiva, Osiguranje.hr. <https://www.osiguranje.hr/Default.aspx>, februar, 2021.
7. Časopis Svijet osiguranja. 02.09.2016.<http://www.osiguranje.hr>, okrugli stol, Zagreb, travanj 2007.
8. Krivični zakonik Republike Srpske, Sl. glasnik RS, br.64/2017 i 104/2018-odluka US
9. Magazin za život sa manje rizika „Generali“. I www.sveoosiguranju.rs, 15.2.2021.
10. Magazin „Biznis & Finansije“, <https://bif.rs/o-nama/>, **27.april 2020. godine**,
11. Motorna vozila i osiguranje 2018, Hrvatski Ured za osiguranje, Nenad Štenel,2019
12. Ševkušić, Lj. (2018). Stanje i problemi na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj. Anali poslovne ekonomije, br. 18,
13. Službeni glasnik Republike Srpske, broj 82, 6. oktobar 2015. godine
14. Ševkušić, Lj. (2018). Stanje i problemi na tržištu osiguranja u Republici Srpskoj. Anali poslovne ekonomije, br. 18, str. 36–45. 36. UDK: 368:339.13(497.6RS) .